

МОНИТОРИНГ

НА АКЦИСКИОТ ПЛАН ЗА
ЛОКАЛНАТА СТРАТЕГИЈА
НА ОПШТИНА СТРУМИЦА

ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

2015 - 2017

Изработката на овој извештај финансиски е поддржана од Фондацијата Отворено општество – Македонија, како дел од активностите на Концептот Општина по мерка на граѓаните.

МОНИТОРИНГ

НА АКЦИСКИОТ ПЛАН ЗА
ЛОКАЛНАТА СТРАТЕГИЈА
НА ОПШТИНА СТРУМИЦА

ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

2015 - 2017

Издавач: Здружение „НОВУС“

За издавачот: м-р Ѓорѓи Тасев, претседател

Автори: м-р Ѓорѓи Тасев, Ѓорѓи Милушев, Глигор Ризов

Уредник и рецензент: Д-р Борче Треновски

Уредници од Фондација Отворено општество - Македонија:

Данче Даниловска-Бајдевска

Наташа Ангелеска

Лектура: Бојан Петревски

Дизајн и подготовка: Бригада дизајн

Изработката на овој извештај финансиски е поддржана од Фондацијата Отворено општество – Македонија, како дел од активностите на Концептот Општина по мерка на граѓаните.

СОДРЖИНА

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	4
1. ВОВЕД	6
2. СОЦИОЕКОНОМСКИТЕ И ДЕМОГРАФСКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОПШТИНАТА.....	8
3. СТРАТЕГИСКИ ПРИОРИТЕТИ И ПРИНЦИПИ ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ОПШТИНА СТРУМИЦА.....	10
4. МЕТОДОЛОГИЈА НА МОНИТОРИНГ ПРОЦЕСОТ	14
5. АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ И КЛУЧНИТЕ НАОДИ	16
6. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	30
7. ИЗВОРИ	32

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Спроведувањето на Акцискиот план за образование на Општина Струмица, преку изготвување мониторинг извештај, имаше за цел да го утврди степенот на реализација на активностите и предизвици/проблеми во спроведувањето и имплементирањето на активностите.

Истражувањето, односно мониторингот, се реализираше во периодот од јуни 2016 до декември 2016. Во периодот на истражувањето и анализата, Стратегијата, односно Акцискиот план за образовани, е имплементирана од 2015, една година и четири месеци по усвојувањето од страна на Советот на Општина Струмица.

Акцискиот план и Стратегијата за образование на Општина Струмица за развој на образованието на сублимиран начин ги покажува чекорите што треба да ги преземат општината и одделението за образование во процесот на успешна реализација на поставените цели.

Од обработените податоци и анализи, процентот на реализација на Акцискиот план за образование е реализиран 65% проценти. Овој процент на реализација е релативно висок, ако се има предвид дека повеќето активности се концизни и точно се знае одговорноста на

сите вклучени страни во имплементацијата и реализацијата. Дури и во самата Стратегија и Акциски план за образование се предвидени рамка и толерантен однос во динамиката на спроведување на активностите, што, според наше мислење, е направено со цел да се земат предвид силните и слабите страни во функционирање на општинските системи (на што се надоврзуваат бирократските пречки).

Имплементирањето и спроведувањето на Акцискиот план за образование од страна на локалните власти за периодот (и периодот потоа) што беше предмет на мониторингот ќе добијат значење доколку одделението за образование во Општина Струмица сериозно ја сфати важноста на овие документи и доколку ги вложи сите свои расположливи капацитети за негова имплементација. Проблем во спроведувањето на активностите од оваа област се гледа и во немањето соработка меѓу централната и локалната власт и тука настанува колизија во спроведувањето на активностите. Големо влијание врз локалната самоуправа во спроведувањето на надлежностите во областа образование имаат политичко-легислативните и економските фактори.

Главните препораки што произлегоа од спроведениот мониторинг, а ќе имаа посебно важно место во понатамошните активности за развој на образованието во Општина Струмица, можат да се сумираат на следниов начин:

- Надлежните структури и институции мора сериозно да ја сфатат улогата за важноста во спроведувањето на мерките и перспективите на Акцискиот план.
- Да се поттикнат нови извори за финансирање надвор од општинските и од оние на централната власт.
- Зголемување на административниот кадар во одделението за образование, негова допрофесионализација и користење иновативни и модерни методи за развој на образованието.
- Зголемување на меѓусекторската соработка и комуникација меѓу факторите засегнати од областа на образованието, како и зголемување на интеракцијата меѓу образованието, бизнисот и граѓанскиот сектор преку вклучување на локалната заедница во дефинирањето на општинските образовни потреби и планови.

Клучен аспект во успешното имплементирање на активностите е сите фактори во овој процес да се стават во функција на остварувањето на визијата на Општина Струмица: „Образованието е темел за слободата и интегритетот на граѓаните“. Правејќи го ова, ќе бидат чекор поблиску до создавање квалитетен и компатибилен образовен систем за граѓаните на Општина Струмица.

1. ВОВЕД

Стратегијата содржи дефинирана визија за развој на образованието во Општина Струмица, водечките принципи за имплементација на Стратегијата, како и стратемските приоритети и мерки за постигнување на зацртаната визија. Стратемиската карта на Општина Струмица за развој на образованието на сублимиран начин ги покажува чекорите што треба да ги преземе општината во процесот на постигнување на својата визија за развојот, како и на местото и улогата на образованието во општината во периодот 2015-2020 година.

Предмет на мониторинг на здружението НОВУС беше локалната стратегија на општината за образование за периодот 2015/2017 година.

Регуларното и континуирано прибирање користење и анализирање на информациите заради надгледување на напредокот на спроведувањето на проектите/активностите од оперативните документи (акциските планови) за образование, заради системска и објективна процена на реализацијата на тековните или на завршените проекти, програми или политики, беа фокусот при изготвувањето на мониторингот.

Активностите од Акцискиот план се спроведуваа заради утврдување на фактичката состојба и степенот до кој се остварени планираните активности и мерки донесени во Акцискиот план за реализирање на локалната стратегија на општината за образование. Одредени предизвици со кој се соочуваше тимот одговорен за спроведување на активноста беше добивање релевантни и стандардизирани/споредливи информации од различни извори за одделните активности во Акцискиот план, како и собирање повеќе засегнати страни на едно место заради заедничка дискусија за фактичката состојба на Стратегијата.

Во целина од процедури преку надворешен и внатрешен мониторинг се утврди состојбата што се однесува на реализацијата, односно имплементацијата на планираните активности, со цел добро управување и донесување правилни одлуки, како и подобрување на услугите што се испорачуваат од локалните власти, подобрување на ефикасноста, зголемување на нивото на транспарентност и отчетност, како и обезбедување евиденција за изведбата на локалната самоуправа каде што се врши мониторингот.

Сеопфатната анализа беше наш приоритет. При изготвувањето на извештајот се внимаваше да се даде реална и прецизна слика за состојбата на теренот и потребите на целните групи од стратегијата за образование.

За прибирање на информациите при вршењето на мониторингот на двете стратегии, тимот на Здружението НОВУС оствари средби со повеќе засегнати страни, кои се или одговорни за спроведувањето на посебните активности во рамките на секоја од мерките или оние што се најдиректно изложени на ефектите што произлегуваат од спроведените активности и имплементацијата на стратегиите.

Организацијата на информациите содржани во извештајот е во насока да се добие една комплетна слика за специфичните карактеристики на Општина Струмица,

со акцент на социоекономските и демографските карактеристики заради воспоставување алка меѓу вистинската популација на општината и мерките и активностите што се планирани да се остваруваат за социјална заштита. Потоа следува делот во кој е опфатена улогата на Општина Струмица како главен актер за остварување на локалната стратегија за образование со следење на Акцискиот план, како и за заложбите што ги има преземено за постигнување на тие перспективи. Како трет дел од стратегијата е методологијата како важен аспект за тоа на кој начин се реализира мониторингот, организацијата на тимот, како и процесот на собирање информации. Пред изнесување на заклучоците и препораките е сместен главниот дел од извештајот, каде што се анализирани/опфатени сите обработени податоци за реализација на активностите од Акцискиот план.

2. СОЦИОЕКОНОМСКИТЕ И ДЕМОГРАФСКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОПШТИНАТА

Општина Струмица покрива територија од 321,5 км² и опфаќа 25 населени места, градот Струмица и 24 села. Според пописот на населението од 2002 година, во општината живеат 32,7% од населението во југоисточниот регион или 54.676 жители и таа е најгусто населена општина во тој регион. Имено, просечната густина на населението во Република Македонија изнесува 82, 2 жители/км², додека во Општина Струмица е над 100 жители/км². Споредбата на податоците од пописот и движењето на населението низ годините покажува дека Општина Струмица бележи пораст на населението и има позитивен природен прираст. Имено, бројот на населението во периодот 2002-2014 се зголемил за 2.107 лица, односно за 3,85%. Во однос на националната припадност, доминира населението од македонска националност (91,92%), потоа следува турското население (6,87%), а со помалку од еден процент се застапени ромската заедница и други¹.

Според официјалните податоците за возрастната структура на населението во Општина Струмица, доминира населението на возраст од 35 до 59 години. Видливо пониската стапката на младото население упатува на тоа дека и во Општина Струмица се забележува трендот на стареење на населението. Промените настанати од 2002 наваму влијаат на измена на старосната структура на населението и, според вредноста на индикаторите, во 2014 година населението во Општина Струмица е во стадиумот пет, односно во „демографска старост“.

Вкупниот број на живеалишта на територијата на Општина Струмица, во согласност со податоците од последниот попис во 2002 година, изнесува 18.473. Во нив живееле 54.593 жители, поделени во 15.885 индивидуални домаќинства, со просечен број на членови на домаќинство 3,4. Околу 90% од вкупниот број на станови во 2002 година се населени, 7,6% се ненаселени, а 1,9% се користат за одмор и рекреација.

¹ Детални и пошироки информации за социоекономските и демографските карактеристики на Општина Струмица види: Социјална карта на Општина Струмица, 2016 достапна на: <http://www.soros.org.mk/mk/Home/Publication?newsID=6137&catID=10&pageIndex=1>, како и <http://strumica.gov.mk/>

Вкупниот број на активни деловни субјекти на крајот на 2014 година во Општина Струмица изнесувал 2.394. Од нив 68% се микро-, а 30% мали претпријатија. Бројките на деловните субјекти покажуваат дека кај микро-претпријатијата има зголемување во последните неколку години, но кај малите претпријатија се забележува значително намалување на бројот во последните пет години. Од вкупно 2.394 активни деловни субјекти по сектори, во 2014 година доминира секторот за трговија на големо и трговија на мало, потоа поправка на моторни возила и мотоцикли, а понатаму следуваат преработувачката индустрија и секторот стручни, научни и технички дејности.

Вкупниот број на невработени лица во Општина Струмица во октомври 2015 изнесувал 11.973 лица. Од нив 28% се активни баратели на работа, додека 72% припаѓаат во групата други невработени лица. Овие податоци се однесуваат само на официјално евидентираниите невработени лица и реалната бројка може да е поголема. Податоците од родов аспект покажуваат дека машкото

население бележи повисоки стапки на невработеност. Кога станува збор за степенот на образование на невработените лица, може да се заклучи дека најмногубројни се лицата со завршено основно и средно образование.

Податоците за вклученоста во основното образование во Општина Струмица зборуваат за намалување на бројот на ученици по учебни години. Од вкупно 5.760 ученици запишани во учебната 2010/2011, бројот на учениците во основните училишта во 2014/2015 се намалил на 4.472. Бројот на ученици во средните училишта бележи намалување во последните пет години, меѓутоа не се забележуваат значителни разлики меѓу женските и машките ученици. Претпоставка е дека ова намалување се должи на миграциите, имајќи предвид дека општината има позитивен природен пораст на населението.

Бројот на пензионери во Општина Струмица, заклучно со октомври 2015 година, изнесува 12.110. Најголем дел се корисници на старосна пензија (62,3%), а потоа следуваат корисниците на семејна пензија (28%).

3. СТРАТЕГИСКИ ПРИОРИТЕТИ И ПРИНЦИПИ ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ОПШТИНА СТРУМИЦА

Општина Струмица целосно ги препознава важноста и улогата на образованието во развојните процеси на општината и е свесна за комплексноста на самата надлежност, која опфаќа многу фактори и дејности за различни целни групи граѓани. Од друга страна, општината е свесна и за потребата од квалитетни човечки, материјални и финансиски ресурси за квалитетно спроведување на оваа надлежност. Тргувајќи од овие факти, Општина Струмица одлучи да го вброи образованието помеѓу стратегиските приоритетни развојни области во периодот 2015- 2020 година и да придонесе за неговиот постојан развој. Резултат на ваквата заложба е изготвената „Стратегија на Општина Струмица за развој на образованието 2015-2020“. Стратегијата се однесува на дефинирањето и позиционирањето на визијата, приоритетите и мерките, преку дефинирање на развојните активности и иницијативите за развој на образованието во Општина Струмица. Стратегијата има за цел да обезбеди механизми со кои ќе ги вклучи сите ре-

левантни фактори во развојот на квалитетни услуги во образованието преку воспоставување ефективни партнерства со јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор.

Стратегијата за образование на Општина Струмица е изготвена на консултативен и партиципативен начин, со значителна интеракција меѓу општинската администрација, претставниците на образовните институции и локалните граѓански организации, и тоа во периодот март-ноември 2014 година². Таа е придружена со акциски план (предмет на мониторинг во овој извештај), кој ги разработува конкретните активности и ќе придонесе за исполнување на утврдените мерки и иницијативи во насока на постигнување на визијата на општината. Во рамките на Стратегијата е утврдена Визијата на Општина Струмица за развој на образованието и реализација на оваа надлежност за периодот 2015-2020, којашто гласи: ОБРАЗОВАНИЕТО Е ТЕМЕЛ ЗА СЛОБОДАТА И ИНТЕГРИТЕТОТ НА ГРАЃАНИТЕ.

² Пошироко за структурата/активностите на стратегијата, визијата, принципите и детален преглед на стратегиските приоритети види Стратегија за развој на образованието на Општина Струмица 2015-2020 достапна на: <http://foom.mk/mk/Home/Publication?newsID=4967&catID=10&pageIndex=3>

Спроведувањето на Стратегискиот план за развој на образованието во Општина Струмица во периодот 2015-2020 и реализацијата на визијата ќе се темели на почитувањето на следниве принципи и вредности:

- **Одржливост** – со цел да се обезбеди квалитетот во реализацијата на образовните процеси и истовремено да се создадат услови за функционирање на образованието за идните генерации.
- **Интегрираност** – со цел да се обедини пристапот на реализација на активностите дефинирани со стратегиските цели, во насока на обезбедување оптимална дистрибуција на расположливите ресурси и интегрирање на сите категории фактори, а особено учениците, и со постојано земање предвид на потребите на сиромашните и ранливите групи.
- **Мотивираност** – со цел да се постигне максимален ефект во реализацијата на надлежноста.
- **Законитост** – со цел да се осигури имплементација на донесениот стратегиски документ во согласност со релевантното законодавство и општо јавно прифаќање од страна на локалното население.
- **Транспарентност** – со цел да се осигури отвореност при процесот на донесување одлуки, алокација на финансиските средства и работењето на институциите и субјектите што го сочинуваат системот на образование на територијата на општината.
- **Стручност** – со цел да се спроведуваат активностите во согласност со законските норми и процедури и со користење докажани позитивни практики.
- **Координираност** – со цел поврзување според хоризонтално и вертикално ниво на ангажманот, соработката и комуникацијата на општинската администрација со другите фактори и граѓаните.
- **Холистички пристап** – со цел земање предвид и користење на целокупниот систем, потенцијали и образовни ресурси.
- **Еднаквост** – со цел да се воспостави еднаков однос кон сите граѓани, без разлика на нивната етничка, верска, полова, возрасна или друга социјална припадност.

- **Партиципативност** – со цел да се вклучат граѓаните и сите групи засегнати страни во процесите на консултации и реализација на надлежноста и во креирањето на јавните политики од локално значење.
- **Посветеност** – со цел да се зголеми интересот и да се даде внимание и акцент на работењето на Секторот за образование и целата општинска администрација на процесите на спроведување на Стратегијата и успехот на учениците.
- **Компетентност** – принципот на професионална компетентност, со цел одржување и надградба на професионалното знаење и вештини на ниво потребно за да се осигури дека граѓаните (корисници на услуги) ќе добиваат компетентна професионална услуга во согласност со законската рамка и применливите стручни и професионални стандарди.

Цели на Акцискиот план за локалната стратегија на Општина Струмица за развој на образованието за периодот 2015-2017 година

Главната цел на Акцискиот план е да развие клучни активности што треба да се спроведат за да се обезбеди успешна имплементација на Стратегијата. Заедно, Стратегија и Акцискиот план ќе бидат основните алатки што ќе ја водат Општина Струмица низ процесите на развој на образованието и постигнување на визијата³.

Акцискиот план ги дефинира активностите за развој на образованието што треба да се преземат во периодот од почнувањето на спроведувањето на Стратегијата, т.е. 2015 до 2017 година. Спроведувањето на Стратегијата во овој период се заснова врз критериумите на приоритетна потреба и реален однос кон пристапот до финансиски средства за реализација на активностите согласно со предвидениот буџет на општината и другите извори на финансирање. Притоа, дел од дефинираните активности се започнати и завршени во предвидената временска рамка, додека дел од нив ќе започнат во овој период, но нивната целосна реализација ќе биде завршена во периодот предвиден за спроведување на Стратегијата (2020). За таа цел, кон крајот на 2017

година ќе се изготви Акциски план за периодот 2018-2020 година.

Спроведувањето на Акцискиот план на годишно ниво се одвива преку годишните програми на Секторот за образование на Општина Струмица. Во овие програми, активностите предложени во Акцискиот план се дополнително разработени во проекти што јасно ги дефинираат проектните цели и очекуваните резултати, индикаторите, потребните трошоци и субјектите одговорни за нивната реализација. При дефинирањето на индикаторите, се внимава да се дефинираат родово одговорни индикатори, онаму каде што дозволуваат проектните цели.

Рамката на Акцискиот план е изготвена по изготвувањето на Стратегијата на Општина Струмица за развој на образованието 2015-2020 година. Процесот на акциското планирање е изведено во соработка со заинтересирани-те страни – учесници на планирачките сесии (работилници) – и низ процес на јавни расправи и консултации со надлежните структури во Општина Струмица.

³ Пошироко за структурата, целите, активностите на деталните чекори на усвоениот Акцискиот план види: Акцискиот план за локалната стратегија на Општина Струмица за развој на образованието за периодот 2015-2017 година.

4. МЕТОДОЛОГИЈА НА МОНИТОРИНГ ПРОЦЕСОТ

Здружението НОВУСМ за спроведувањето на мониторингот мобилизираше дел од своите членови и ги подели во два тима. Едниот беше одговорен за собирање податоци, од кои дел од нив собираа информации преку одржаните средби и разговори со засегнатите страни, а дел - преку анализата на веќе постојните документи, извештаи и други акти и прописи важни за спроведување на мониторингот.

Вториот тим беше одговорен за обработка на податоците, нивно селектирање и организирање на начинот на којшто ќе бидат опфатени во извештајот. Заради континуирана координација меѓу двата тима, беа одржувани редовни неделни состаноци за одредување на правецот на движење на активностите, како и дефинирање идни насоки заради целосно извршување на мониторингот.

Мониторингот за спроведување на Стратегијата за образование беше реализиран низ повеќе чекори:

- Пред да се излезе на терен и оперативно да се собираат информации, мониторинг-тимот се подготви со прибирање и детално анализирање на сите релевантни документи, правни анали-

зи, регулативи и извештаи што се однесуваат на социјалната заштита и образование.

- Разговори со претставници од Општина Струмица, раководители на сектори, раководители на одделенија, лице одговорно за односи со јавноста.
- Структурирани прашалници за добивање информации.
- Разговор и воспоставување контакт со координаторот за еднакви можности, кој ни даде насоки за воспоставување контакти со други релевантни фактори.
- Средба со НВО организации чија област на дејствување се образованието и локалниот економски развој со цел добивање информации.
- Пред секоја активност за добивање информации, мониторинг тимот определи алатки и можниот извор на информации.
- По секоја средба и разговор со претставници од општинската администрација, НВО и другите

фактори, мониторинг тимот работеше на систематизација на прибраните податоци и информации, нивно квалитативно и квантитативно организирање.

- Анализа и селектирање информации од општинската веб-страница: www.strumica.gov.mk.
- Сите прибрани акти и релевантни документи и информации беа детално анализирани, при што се јавија потреби од дополнителни средби со претставници на органите и телата на општината за комплетирање на отворените дилеми и прашања.

- Целокупниот мониторинг процес резултираше со изготвување извештај за стратегијата за образование на општина Струмица.

Во текот на целиот мониторинг, тимот што беше задолжен за спроведување на извештајот ги користеше следниве инструменти и техники: интервјуа со субјекти од ЕЛС, набљудување, пребарување, преглед во документацијата, анализа, синтеза и систематизација.

5. АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ И КЛУЧНИТЕ НАОДИ

Акцискиот план ги дефинира активностите за развој на образованието што треба да се преземат во периодот од почнувањето на спроведувањето на Стратегијата, т.е. од 2015 до 2017 година. Спроведувањето на Стратегијата во овој период се заснова врз критериумите на приоритетна потреба и реален однос кон пристапот до финансиски средства за реализација на активностите согласно со предвидениот буџет на општината и другите извори на финансирање. Притоа, дел од дефинираните активности се започнати и завршени во предвидената временска рамка, додека дел од нив ќе започнат во овој период, но нивната целосна реализација ќе биде завршена во периодот предвиден за спроведување на Стратегијата (2020). За таа цел, кон крајот на 2017 година ќе се изготви акциски план за периодот 2018-2020 година.

Поради фактот дека овој акциски план е проектиран врз основа на претпоставени капацитети и достапни финансиски средства, постои реална можност дел од дефинираните активности, иако наведени, да не бидат реализирани во периодот на важност на овој документ. Доколку постојат основа и услови за нивна реализација, тие ќе бидат префрлени во следниот акциски план, 2018-2020.

Тимот за мониторинг за оваа стратегија тргна од тоа степенот на имплементација да се оцени преку собирање информации директно од тие што се одговорни за реализирање на одделните активности во рамките на секоја од мерките и иницијативите.

Во рамките на 3Г1:

Развој на знаењата, вештините и интегритетот на учениците низ воспитно-образовните процеси:

1. Засилување на способностите на учениците и наставничкиот кадар со активности за креативно изразување:
  - поттикнување на креативното изразување на учениците (При средбата со претставник од Општина Струмица, ни беше потенцирано дека оваа активност е реализирана во училиштата и дека преку низа креативни работилници, воведувањето иновативни методи при одржувањето на часовите придонело да се поттикне креативното изразување на учениците.);
  - поддршка на граѓанскиот сектор што поддржува младински активизам (Во рамките на Г1-про-

грамата, Општина Струмица секоја година доделува грантови за НВО-организации, каде што една од приоритетните области за аплицирање е токму младинскиот активизам. Линк до спроведената активност: http://strumica.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=2992%3A2016-02-26-14-43-28&catid=275%3A-2016&Itemid=1&lang=mk).

2. Доусовршување и развивање на способностите на учениците низ воннаставни активности:

- градење капацитети во „меки вештини“ кај средношколците (Во разговор со вработените во ЦЗ, ни беше кажано дека таа активност е реализирана. Линк до реализираната активност заедно со сите информации: <http://www.i-lab.mk/index.php/mk/proekti/223-2016-08-16-11-34-00/> <http://www.i-lab.mk/index.php/mk/news-events-mk/228-20>);
- воведување разновидни активности во зависност од интересите на учениците. (Исто така, во разговор со вработенит во ЦЗ, добивме одговор дека оваа активност е реализирана, согласно со предвидена временска рамка).

3. Засилување на капацитетите на учениците за лична одговорност и критичко мислење:

- промоција на солидарноста низ воспитно-образовните процеси (За оваа активност, како и во временската рамка, предвидено е да се реализира континуирано. Таа е завршена и во рамките на годишните програми на училиштата, промовирана е солидарноста за време на наставните процеси, како и во вонучилишните активности.);
- промоција на волонтерството во заедницата (Оваа активност е реализирана и како таква стои потврда и на општинскиот веб-сајт и на порталите од Општина Струмица. Активноста е реализирана на 9.11.2015. Линк до активноста: <http://www.strumicaless.mk/?p=2233>);
- подигнување на еколошката свест и одговорност низ ВОП и соработка со граѓанскиот сектор. (Во рамките на оваа активност, Општина Струмица, заедно со еколошкото друштво Планетум, реализира низа активности за зголемување на еколошката свест во заедничка корелација со средните и основните училишта. Линк до реализираната активност: <http://www.brif.mk/%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE-%D0%BE%D0%BF%D1%88%D>

1%82%Do%B8%Do%BD%Do%Bo-%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%Do%BC%Do%B8%D1%86%Do%Bo-%Do%B8-%Do%BF%Do%BB%Do%Bo%Do%BD%Do%B5%D1%82%D1%83%Do%BC/ <http://strumicadenes.mk/planetum-go-razveseli-dvorot-vo-gradinkata-klon1/>).

4. Подигнување на свеста кај учениците за општествени-те вредносни норми и за општествената одговорност:

- развивање и имплементација на програми за подигнување на критичкото мислење кај учениците;
- изготвување и имплементација на програма за подигнување на јавната свест за унапредување на заедницата;
- соработка со бизнис-секторот и локалната заедница за реализација на хуманитарни и филантропски активности;
- подигнување на свеста на учениците за потребите на вклучување на учениците со посебни потреби во процесот на инклузија.

(При разговор со претставникот од Општина Струмица и врз основа на направените анализи на објавите на општинското гласило, сите погоре наведени активности се реализирани во директна соработка со граѓанските организации, ЛЕСС.)

Во рамките на 3Г2:

Воспоставување современи услови и практики во образовниот систем на општината:

1. Подобрување/реконструкција на застарената училишна мрежа и набавка на опрема и помагала:

- анализа на постојната училишна мрежа;
- изготвување докуменација за воспоставување нова училишна мрежа;
- изготвување елаборати и проектно-техничка документација за реконструкција на постојните објекти;
- програма и набавка на опрема и помагала

(Во рамките на оваа мерка, заедно со сите активности, не добивме конкретни одговори за секоја активност поединечно.)

2. Подобрување на енергетската ефикасност на училишната мрежа:

- процена на состојбата со енергетската ефикасност на објектите во училишната мрежа.
- изготвување елаборати.

- реконструкција согласно со Програмата за енергетска ефикасност на о. Струмица

(Сите горенаведени активности од оваа мерка се реализирани. Училиштето „Сандо Масев“ стана енергетски ефикасно и независно училиште: http://strumica.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=1689%3A2013-10-31-13-57-59&catid=244%3A--2013&Itemid=55&lang=mk, додека во училиштето „Герас Цунев“ во Просениково е поставена термоенергетска фасада: http://www.strumica.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=3088%3A2016-05-05-11-17-12&catid=278%3A--2016&Itemid=55&lang=mk, а во заедничка корелација со југоисточниот плански регион, иако се изготвени елаборати и е обезбедена цела документација, сè уште нема финален продукт што се однесува на создавање енергетски ефикасните клонови 2, 3 и 4 на градинката „Детска радост“ во Струмица. Последна информација: http://www.strumica.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=2689%3A2015-09-18-13-53-22&catid=269%3A-2015&lang=mk).

3. Унапредување на просторните и материјалните услови за воннаставни активности согласно со потребите на момчињата и девојчињата:

- изготвување проектно-техничка документација за реконструкција/изградба на спортски сали во училиштата;
- изготвување техничка документација за пренамена и приспособување училиштен простор;
- пренамена и приспособување училиштен простор

(Оваа мерка, заедно со активностите, не е реализирана, ниту е почната).

Во рамките на приоритетот ЗГ 3.

Интегрирање на локалните потреби од образование во воспитно-образовниот систем:

1. Усогласување на образованието според локалниот пазар на трудот:
  - анализирање на потребите на пазарот на трудот (Оваа активност е реализирана; информацијата е добиена при средбата со вработените во ЦЗ. Изготвена е анализа на потребите на пазарот на трудот);

- изготвување елаборати за воведување нови струки во ССУ (Во разговор со вработените во ЦЗ, добивме информација дека се изготвени елаборати за воведување нови струки во ССУ);
  - верификација на нови струки;
  - воведување нови струки;
  - анализа за воведување целодневна настава

(За последните три активности - новите струки не се верифицирани, ниту, пак, има воведено нови струки, а нема изготвено ни анализа за воведување целодневна настава. Проблемот од општинската администрација го лоцираат во Министерството за образование и наука, бидејќи од нив не добиле позитивен одговор).

2. Засилување на институциите за неформално образование и образование на возрасни заради обука на кадар според потребите на локалниот пазар на трудот:
  - воспоставување соработка низ постојната законска легислатива;
  - поддршка при создавањето нови наставни програми

(Активностите предвидени во оваа мерка од Акцискиот план не се реализирани, нема информација кога ќе бидат реализирани).

3. Вклучување на локалната заедница во дефинирањето на општинските образовни потреби и планови:

- програма за партиципативно планирање (Во разговор со претставникот од општината и со ЦЗ, добивме информација дека досега се одржани целина обуки поврзани со партиципативно планирање. Покрај ова, се одржа и јавна расправа по предлог на Стратегијата за култура и предлог-акцискиот план на Општина Струмица, а на 16.11.2016 година, Советот на општината донесе Одлука за усвојување на Стратегијата за култура со Акциски план на Општина Струмица за периодот 2017-2022 година. Отттука, оваа активност е реализирана. Линк: <http://strumicaonline.net/?p=21245>);
- искористување на ИКТ во информирањето и вклучувањето во ЛЗ (Оваа активност е реализирана, бидејќи во наведената временска рамка за реализација на оваа активност, ЛЗ во текот на целиот процес, користејќи ги сите ИКТ-средства, објавуваше соопштенија, коментари и сл.).

4. Користење кариерно советување за насочување на учениците и невработените лица кон правилен избор на професија:

- промоција на кариерните центри;
- поддршка на вмрежувањето на кариерните центри на регионално и на национално ниво;
- соработка меѓу кариерните центри со институциите за неформално образование

(Активностите од оваа мерка се реализирани, бидејќи е остварена соработка и сите идеи и практики се преточени во стратегиите: http://www.strumica.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=2838:2015-11-20-14-11-40&catid=34:2010-09-02-08-37-56&Itemid=55&lang=en).

5. Промоција на институциите за формално и неформално образование:

- промоција на институциите за формално и неформално образование (Активноста е реализирана, бидејќи, во континуитет, Општина Струмица преку ЦЗ и училиштата промовира формално и неформално образование за младите и возрасните).

6. Промоција на доживотно учење:

- промоција на доживотно учење.

Во рамките на ОУ 1.

Засилување на функционалноста на Секторот за образование:

1. Измена и дополнување на систематизацијата:

- изготвување предлог за усогласување на актот за организација и систематизација на работни места со Законот за јавна администрација;
- доекипирање на одделението за образование

(Овие активности, систематски во рамките на мерката ОУ1, се реализирани. Не добивме конкретна информација, иако рокот е до крајот на 2016).

2. Градење капацитети за меѓуинституционална соработка:

- работни средби со сите државни и општински институции;
- имплементација на заедничките заклучоци;
- обуки за вработените во институциите

(Сите активности од оваа мерка се реализирани, согласно со предвидената временска рамка).

3. Унапредување на капацитетите на вработените во Секторот за спроведување на надлежноста:

- процена на моменталната состојба во рамките на Секторот;
- набавка на опрема;
- обуки на вработените во Секторот согласно со резултатите од добиената процена

(Активностите од оваа мерка се реализирани).

4. Засилување на процедурите за управување, контрола и следење:

- формирање одделение/сектор за инспекциски надзор во образованието и детската заштита;
- донесување нови пишани процедури за контрола

(Досега овие активности не се реализирани, иако периодот на имплементација е до 2017 година).

5. Воспоставување мериторен систем за следење на работата на кадарот во образованието:

- програма за мотивирање наставници;
- програма за мотивирање стручни служби;

- програма за мотивирање органи на управување

(За ова не добивме информација. Единствено што останува е ја следиме реализацијата на овие мерки, иако периодот на имплементација е до 2017 година).

6. Градење систем за мотивација на вработените во воспитно-образовниот процес:

- утврдување критериуми за наградување вработени;
- имплементирање на критериумите согласно со програми изготвени за мотивација

(Овие активности не се реализирани).

Во рамките на приоритетот ОУ 2.

Зголемување на соработката меѓу факторите во воспитно-образовниот процес:

1. Засилување на системот за информирање на граѓаните (подобрување и редовно ажурирање на веб-страницата, користење на социјалните мрежи, простор за активности на форуми за областа образование);

- задолжување лице за редовно прибирање податоци (Има лице задолжено за прибирање на податоците, за ажурирање, користење на социјалните мрежи - оваа активност е реализирана);

- изготвување проект за воведување на турскиот јазик во информативниот дел во податоците за образованието (Оваа активност не е реализирана, а и со оглед на информациите што се добиени, нема да се реализира до крајот на 2016 година).
2. Зголемување на интеракцијата меѓу образованието, бизнисот и граѓанскиот сектор
- организирање јавни дебати;
  - имплементација на препораки и заклучоци од јавни дебати;
- (Активностите од овие мерки не се реализирани; иако периодот на имплементација на препораките е до 2017 година, сепак, нема информации за организирани јавни дебати меѓу овие три фактори).
3. Воспоставување партнерства со единици на локалната самоуправа, образовни институции и меѓународни организации, на национално и на меѓународно ниво:
- трансфер на добри практики и размена на знаења и искуства со општини со веќе постојни партнери (Оваа активност е реализирана);
  - градење партнерства за регионален настап;

- градење партнерства на меѓународно ниво

(Оваа активност не е реализирана, бидејќи досега нема воспоставено такво партнерство во областа на образованието. Но, за сите три активности останува отворен простор за реализирање, бидејќи периодот на имплементација ќе се спроведува континуирано).

Во рамките на приоритетот ОУ 3.

Зголемување на атрактивноста на средните стручни училишта:

1. Вклучување на бизнис-заедницата во дефинирањето на општинските образовни потреби и планови:
- анализа на потребите на пазарот на трудот (Во разговор со вработените во ЦЗ, изготвена е анализата на потребите на пазарот на трудот);
  - доделување на надлежноста на ЛЕСС да ги застапува интересите на бизнис-заедницата за потребите од вработување (Оваа активност не е реализирана);
  - програма за размена на информации и искуства на училиштата и бизнис-заедницата (Не е реализирана).

2. Воведување стимулативни мерки во уписната политика за средните стручни училишта согласно со постојната законска рамка:

- дефинирање програма за вклучување на припадниците на заедниците преку стимулативни мерки;
- одредување даночно олеснување за граѓаните што запишале деца со посебни потреби во ССУ

(Овие активности од оваа мерка не се реализирани).

3. Дефинирање на општинската политика за поддршка на средношколците во средните стручни училишта (стипендии, кредити...):

- изготвување критериуми за доделување стипендии;
- програма за интернатско сместување на средношколци од загрозувани социјални семејства запишани во ССУ;
- програма за поддршка на средношколци

(Бидејќи периодот на имплементација е до 2017 година, останува овие активности да се следат во иднина и да се види дали ќе се реализираат).

4. Усогласување и верификација на наставните програми и планови во согласност со потребите од образовни профили на пазарот на трудот и законската регулатива:

- изготвување елаборат;
- лобирање во МОН;
- одлука на Советот на о. Струмица за воведување нова струка;

(Активностите се реализирани, Советот има донесено одлука за воведување нова струка, но сè уште нема позитивен одговор од Министерството за образование и наука. Линк до гласникот: <http://strumica.gov.mk/downloads/ler/2016SluzbenGlasnik01.pdf>)

5. Соработка со јавниот и приватниот сектор за зголемување на можностите за практична работа на средношколците:

- мотивирање и идентификување стопански субјекти заинтересирани за практична настава (Оваа активност е реализирана, бидејќи сите училишта имаат идентификувано стопански субјекти за соработка, а особено ССУ „Никола Карев“, кое во рамките на наставниот процес обезбедува и практична настава);

- склучување договор со заинтересираните субјекти (не е реализирана, иако крајниот рок е 2017);
- евалуација на спроведената практична работа (не е реализирана, иако крајниот рок е 2017).

Во рамките на приоритетот РК 1.

Градење на капацитетите на локалната администрација за мултисекторско планирање:

1. унапредување на способностите на Секторот и на локалната администрација за мултисекторско и меѓусекторско планирање:
  - анализа и утврдување на потребите;
  - реализација на конкретни обуки и едукации
(Овде како носител се јавува Секторот за човечки ресурси. Од нив не добивме конкретни информации дали се реализирани или не овие активности).
2. Развој на процедури за меѓусекторска соработка во планирањето на образованието, особено со Секторот за финансии:
  - изготвување ходограм и проценка на ризици;

- имплементација на процедурите преку донесена одлука и усвоен ходограм

(Овие активности не се реализирани).

3. Размена на искуства меѓу општинскиот и воспитно-образовниот кадар на национално и на меѓународно ниво:
  - организирање средби со збратимени градови од други земји;
  - организирање средби со градови на национално ниво на мултиетничка основа (Струга, Гостивар, Врапчиште, Центар, Куманово).

Во рамките на приоритетот РК 2.

Градење на капацитетите на локалната администрација и на воспитно-образовниот кадар за вклучување на образованието во активностите во локалната заедница:

1. Креирање можности за едукативни активности и активности во заедницата во соработка со бизнис- и граѓанскиот сектор:
  - анализа и истражување за одредени профили на пазарот на трудот;

- организирање пет тркалезни маси за презентирање резултати од истражувањето;
- спроведување заеднички проекти во заедницата со БС и ГС;

(Во разговор со вработените во ЦЗ, добивме информација дека сите активности и нивната реализација се во тек. Други информации не добивме).

2. Воспоставување редовен општински повик за реализација на воннаставни проекти и проектни активности со здруженијата на граѓани и бизнис-секторот:

- мотивација преку маркетиншки пристап на училиштата, ЗГ и бизнис-секторот;
- спроведување програма за реализација на воннаставни проекти и проектни активности со ЗГ и БС

(Овие активности не се реализирани).

3. Соработка со бизнис-секторот и локалната заедница за реализација на хуманитарни и филантропски активности:

- организирање заедничка средба со бизнис-сектор и локалната заедница за организирање заеднички културен настап;

- реализација на културни настани;
- реализација на филантропски активности

(Сите активности од оваа мерка се реализирани, најмногу преку Младинскиот совет, одборот за организација на карневалот).

4. Соработка на училиштата со локалните заедници, со цел реализација на активности поврзани со развојот на заедниците заради подобрување на условите за живот и работа во нив:

- отворени денови за соработка на секое училиште поединечно со спортски здруженија, еколошки друштва, урбани и рурални заедници (исцртување игралишта);
- анализа на условите за престој и работа во основните подрачни училишта и обезбедување технички помагала и нагледни средства за подобар психофизички развој

(Овие активности се реализирани, такви информации добивме од претставниците од општинската администрација, еколошките друштва и спортските здруженија).

Во рамките на приоритетот РК 3.

Едукација и стручно усовршување на воспитно-образовниот кадар:

1. Системска поддршка за едукација и стручно доусовршување на воспитно-образовниот кадар:

- спроведување анкета со цел добивање информации (процена на потребите од обуки);
- спроведување програма за обуки и семинари согласно со резултатите добиени од процената

(Овие активности не се реализирани).

2. Поттикнување на научноистражувачката работа на наставниот кадар:

- обука од идеја до реализација;
- програма за набавка на опрема за кабинети и лаборатории;

(Останува овие активности да се мониторираат, бидејќи периодот за имплементација истекува во 2017, односно во 2020 година).

3. Поддршка во воспоставувањето иновативни воннаставни активности:

- истражување со цел добивање податоци за вклучување во активностите на карневалот;
- конкретна реализација на поддршката преку логистика

(Овие активности не се реализирани и немаме информација/објаснување за тоа).

4. Обука и доусовршување за управувачкиот кадар и стручните служби:

- процена на потребите од обуки и надградба;
- програма за реализација на обуки

(Овие активности не се реализирани).

5. Промоција на добри училишни практики

- идентификување на практиките;
- организација на промотивен настан (саем)

(Овие активности не се реализирани).

Во рамките на приоритетот УБ 1.

Зголемување на уделот на општинскиот буџет наменет за образованието:

1. Покачување на буџетските ставки за воспитно-образовниот систем:

- идентификување и анализа на тековната состојба и потребите;
- утврдување ставки за приоритети

(Предвидените активности од оваа мерка се реализирани).

2. Планирање во тесна координација и соработка со Секторот за финансии:

- анализа на реалната висина на дотациите добиени за тековната буџетска година;
- спроведување процедури за меѓусекторска соработка;
- планирање реален буџет, согласно со образовните потреби;
- дефинирање политика за зголемување на буџетот

(Сите активности од оваа мерка се реализирани. Согласно со последната седница на Советот, Буџетот беше

усвоен и е дефинирано зголемување на буџетот наменет за образование. Линк: www.strumica.gov.mk).

Во рамките на приоритетот УБ 2.

Зголемување на надворешните извори на средства за образованието:

1. Воспоставување дијалог со Владата за покачување на средствата за образование:

- барање до ресорното Министерство за зголемување на буџетот, придружено со аналитичка информација;
- иницирање заеднички средби преку ЗЕЛС со претставници од Министерството за образование

(Овие активности се реализирани, но нема никаков повратен одговор од Министерството.).

2. Покачување на средствата од небуџетските фондови

- детектирање можни извори на средства од фондови;
- изготвување проекти согласно со утврдените приоритети

(Иако беа побарани, информации за овие активности не добивме).

3. Аплицирање на јавни повици за грантови

- изготвување проектна документација;
- изготвување целосна техничка документација и одобрение за градба

(На средбата со претставниците од општинската администрација ни беше кажано дека овие активности се спроведуваат тековно и дека е во постапка аплицирање на проекти).

2. Дефинирање нова даночна политика за стимулации при инвестирањето во образованието:

- анализа на историските текови;
- изготвување развојни насоки и политики, со студија;
- Воведување нова даночна политика

(Сите активности од оваа мерка не се реализирани).

Во рамките на приоритетот УБ 2.

Зголемување на инвестициските вложувања во образованието преку интеракција со бизнис-секторот за потребите на пазарот на трудот:

1. Интензивирање на соработката со бизнис-секторот за зголемување на инвестициските вложувања:

- вклучување на бизнис-секторот за партиципативен буџет;
- интензивирање на соработката со ЛЕСС и посета на стопанските субјекти

(Во разговор со претставник од општината и вработените во ЦЗ, овие активности не се реализирани, иако периодот за имплементација е поминат).

6. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Акцискиот план за образование, заедно со локалната стратегија за образование преку изготвување мониторинг извештај, имаше за цел да го утврди степенот на реализација на активностите и дали и до кој степен се јавиле предизвици/проблеми во спроведувањето и имплементирањето на активностите.

- Процентот на спроведени активностите од Акцискиот план за образование во Општина Струмица е висок и, како таков, мора постојано да се надградува и сите фактори активно да придонесуваат, во најмала рака, за задржување, односно за зголемување на степенот на реализација.
- Иако степенот на реализација е висок, сепак, не е оправдано тоа што не е имплементиран дел од активностите од Акцискиот план во однос на приоритетите РК 3. Едукацијата и стручното усовршување на воспитно-образовниот кадар и унапредување на просторните и материјалните услови за воннаставни активности согласно со потребите на момчињата и девојчињата. Иако сметаме дека постојат сите услови потреби за имплементирање, тоа не се случува,

а не добивме никакви информации зошто не се реализирани, иако тие се од витално значење за целиот општествен и образовен процес.

- Од добиените резултати и анализи, комуникацијата меѓу општинската администрација и училиштата се одвива тековно и без никакви проблеми, преку лични посети од страна на општинската администрација; размена на документи; редовна достава на записници од седниците на училишните одбори, како и заеднички средби за сите училишта од општината.
- Изостанува соработката меѓу централната власт и локалната власт. Во дел од планираните активности од Акцискиот план, се чекаат одлуки од централната власт и, поради тоа, не може да се завршат предвидените активности.
- Голема предност во структурите на Општина Струмица се постоењето на инспекторат, односно контрола на законитоста при спроведувањето на образовните процеси, екипирана и стручна организациска единица, и на Сектор за образование, со капацитети

да ја спроведува надлежноста и да излезе во пресрет на потребите и предизвиците од областа на образованието.

- Во однос на воведување нови струки, тие не се верифицирани, ниту, пак, има воведено нови струки, а нема изготвено и анализа за воведување целодневна настава. Проблемот е лоциран во Министерството за образование и наука, бидејќи локалната власт сè уште нема добиено повратен одговор.
- Општина Струмица, заедно со сите свои структури, има силен капацитет за вклучување на образованието во активностите во локалната самоуправа и постојаната едукација на наставниот кадар.
- Со цел зголемување на финансиските средства за воведување нови методи и содржини во образовни-

от процес, потребни се пристап до фондови на ЕУ и други фондови за прекугранична соработка и стимулирање на поддршката од приватниот сектор преку одделни финансиски олеснувања.

- Забележливо е дека при реализацијата на одредени активности, проблем претставува и застареноста на инфраструктурата, старите училишни згради, немотивираноста на наставниците, судирот меѓу централната и локалната власт,
- И покрај високиот процент на реализација, сепак, изостанува меѓусекторска координација и комуникација со другите институции од областа на образованието. Тоа делумно се должи на политичката неусогласеност со централната власт, рестрикцијата за нови вработувања од Министерство за финансии.

ПРЕПОРАКИ

- Надлежните структури и институции мора сериозно да ја сфатат улогата за важноста во спроведувањето на мерките и перспективите на Акцискиот план.
- Да се поттикнат нови извори за финансирање надвор од општинските и од оние на централната власт, преку искористување фондови на ЕУ и други фондови за прекугранична соработка за развој на вонпрограмски и практични образовни содржини.
- Со цел за ефикасно и ефективно реализирање на активностите од Акцискиот план, иако досега има висок степен на реализација, сепак, сметаме дека е потребно зголемување на административниот кадар во одделението за образование, негова допрофесионализација и користење иновативни и модерни методи за развој на образованието.
- Мора да се работи на зголемување на меѓусекторската соработка и комуникација меѓу засегнатите фактори од областа на образованието и сите заеднички да работат на развој на образовниот процес.
- Потребно е да се обезбеди интеракција меѓу општината, граѓаните и учениците, да создадат услови во училиштата за доусовршување и развивање на способностите кај учениците.
- Зголемување на интеракцијата меѓу образованието, бизнисот и граѓанскиот сектор преку вклучување на локалната заедница во дефинирањето на општинските образовни потреби и планови.

7. ИЗВОРИ

1. www.strumica.gov.mk
2. Платформа за развој на Општина Струмица (2007-2015)
3. Стратегиски план за економски развој на Струмичкиот регион (2006-2011)
4. Програма за енергетска ефикасност на Општина Струмица 2009-2013
5. Закон за локална самоуправа (Сл. Весник на РМ 5/2002)
6. Акцискиот план за локалната стратегија на Општина Струмица за развој на образованието за периодот 2015-2017 година.
7. Социјална карта на Општина Струмица, 2016 достапна на: <http://www.soros.org.mk/mk/Home/Publication?newsID=6137&catID=10&pageIndex=1>, како и <http://strumica.gov.mk/>
8. Стратегија за развој на образованието на Општина Струмица 2015-2020, достапна на: <http://foom.mk/mk/Home/Publication?newsID=4967&catID=10&pageIndex=3>

